

Gülmaz İslam Topluluklarında İnsan Onurunun Zedelenmesi Sorununa

İnciden Bakış &nbsp; Prof. Dr. Ali Bardakoğlu

İslam dünyasında insanlık onurunu inciten kurumların ve resmin arka planına gidildiğinde, birden çok milin devrede olduğu, sorumluluğu tekine yüklemenin de, zeleştirilerek tek başına stlenmenin de yeterli olmayacağı anlaşılmaktadır. Bütün mevcut bir hikmete binaen yaratan Yüce Mevla, insanı da, yaratanını tanıma ve sevmeye kabiliyetiyle, onun yeryüzünde halifesi olup, iyi ve doğrunun peşine düşecek, özgür ve kurtulan olana sırt çevirecek bir kıvamda yaratarak dünyaya gönderdi. Ona akıl ve irade öğretilmiş, verdi. Din duygusuna paralel olarak utanma, onurunu koruma, merhamet, erdem ve iyilik arayışı, hak ve adalet duyguları da insanın doğasına yerleştirildi. Dolayısıyla bunlar insana sonradan aşılıp kabul ettirilen değil, insan olmanın içinde bulunan ve insanın kendi varlığının farkındalığıyla eş zamanlı olarak kendinde bulunduğu hasletlerdir. Kur'an'da insanın yaratılışı özellikleri "ruhların Allah'a verdiği ahit ve mîrâs" (el-Mîrâs 5/7; el-A'râf 7/172; Yûsuf 36/60), "gömlüklerin, yerin ve dağların (hiçbir varlığın) taşımaya cesaret edemediği emaneti insanın yüklenmesi" (el-Ahzâb 33/72), "insanın yeryüzünde Allah'ın halifesi kılınması" (el-Bakara 2/30), "insanoğlunun onurlu/saygın (mükîrrem) bir varlık oluşu" (el-İsrâ 17/70), "en güzel şekilde yaratılışı" (et-Tîn 95/5) gibi ifadelerle anlatılır. Cenab-ı Hak, ayrıca, yine ilahi inayetinin bir tecellisi olarak Hz. Âdem'den itibaren peygamberler vasıtası ile hak dini göndererek insanı dünyada metafizik-kâmil bilgiyle aydınlatmış, onun aslî tabiatını ve fıtratını korumasına destek vermiştir. Diğer bir ifadeyle, peygamberlere Allah'tan vahyedilen din, insanın aslî ve fıtrî hasletlerini teyit etmekte, insana bunları korumayı sağlayacak inanç ve davranış bilgisini öğretmektedir. İslam'ın tabii ve fıtrî bir din olmasının anlamı budur. Nitekim Kur'an'da tanımları yapılmaksızın hak ve adalet, maruf ve mîrâs gibi kavramlara sıkça atıf yapılmasını da, insana öğretilmesi, hatırlatma ve asla düşünülmesi olarak anlamak mümkündür. Resul-i Ekrem de, insanlığın peygamberlerden işittiği ilk söz "şayet utanmıyorsan dilediğini yap" uyarısı olduğunu belirtip, utanmanın imandan bir parça ve İslam ahlakının öğesi olduğunu ifade etmiştir (Buhârî, "Edeb", 78; Müslim, "İmân", 57; İbn Mâce, "Zuhd", 17). İslami ilimlerin her bir dalında insanoğlunun yaratılıştan sahip olduğu ayrıcalıkların farklı açılarından ele alındığını ve bunu izah için eşitli kavramların geliştirildiğini bilmekteyiz. Kelam ilminde ve umumiyetle İslam dünyasında insanlığa biri akıl, diğeri nebîler olmak üzere iki resul gönderildiği fikri, fetretinde sorumluluk tartışması, tasavvufi "bezm-i elest" anlayışı, fıkıh usulünde "hüsn ve kubuh" kavramı ve diğerleri, neticede hep insana yaratılışında nakşedilen aslî özelliklerden zederler. Ancak şunu da bilmekteyiz ki; Yüce Yaratan, hak ve hakikatı peygamberleri aracılığıyla insanlara ulaştırdıktan sonra insanı kendi iradesiyle baş başa bırakmış; ona bu dünyada davranış öğretilmiş ve sorumluluğu, iyilik ve kurtuluş yapma imkânı/kabiliyeti vermiş ve sonuçta herkesin yaptığından hesaba çekileceğini bildirmiştir (ez-Zümer 39/7; Fussilet 41/46;

eş-Şûra 42/30; el-Câsiye 45/15; eş-Şems 91/8). İnsanın davranış  
&ouml;zg&ouml;rl&ouml;ğ&ouml;n&ouml;n en tabii sonucu, herkesin yapıp ettiklerinin hesabını  
bizzat verecek olmasıdır (Fussilet 41/46; el-M&ouml;ddesir 74/38). Zaten yaşanan hayatta gerek  
bireysel, gerekse toplumsal planda haksızlık, k&ouml;t&ouml;l&ouml;k ve fesat varsa, bu,  
insanların kendi elleriyle işledikleri y&ouml;z&ouml;ndendir (er-R&ouml;m 30/41;  
eş-Şûra 42/30). Bir toplum kendini değıştirmedik&ccedil;/bozmadık&ccedil;/a Allah  
onları değıştirmez (el-Enf&ouml;l 8/23; er-Ra&rsquo;d 13/11). Kur&rsquo;an&rsquo;da ayrıca  
d&ouml;nya hayatının ge&ccedil;/ici, aldatıcı ve yoldan &ccedil;/ıkarıcı &ouml;zelliğ&ouml;, insanın hem  
i&ccedil;/ d&ouml;nyasında ve dış &ccedil;/evresinde bir&ccedil;/ok tuzakların bulunduğu  
s&ouml;rekli hatırlatılır (el-A&rsquo;r&ouml;f 7/200; Y&ouml;nus 10/24; en-N&ouml;r 24/11;  
el-Had&ouml;d 54/20; en-N&ouml;s 114/1-6). İnsanın saygın y&ouml;n&ouml;n&ouml;n ve  
olumlu niteliklerinin yanında kendini beğenen, aceleci, &ccedil;/ıkarıcı, nank&ouml;r, cimri, kan  
d&ouml;k&ouml;c&ouml; bir tabiatı da bulunmaktadır (el-Bakara 2/30; H&ouml;d 11/9; el-İsr&ouml;l  
17/11,67,83,100; el-Enbiy&ouml; 21/37; el-&ouml;diy&ouml;t 100/6-8) ve bu durum, ona verilen  
irade &ouml;zg&ouml;rl&ouml;ğ&ouml;n&ouml;n anlamlı olmasının gereğidir.  
&Ccedil;/&ouml;nk&ouml; son tahlilde d&ouml;nya, iyi ve k&ouml;t&ouml;n&ouml;n, akıl ve nefsin  
m&ouml;cadele alanıdır; ilahi hikmet &ouml;yle uygun g&ouml;rm&ouml;ş, insanın kem&ouml;lini  
bu m&ouml;cadeleyi kazanmaya bağlanmıştır. D&ouml;nya hayatı, insanlar i&ccedil;/in bir imtihan  
s&ouml;recidir ve bu s&ouml;re&ccedil;/te insanoğlu, anılan zaaflarıyla baş edebilmesi  
h&ouml;linde varlığına kendi cehdiyle anlam ve değ&ouml;r kazandıracak, sonu&ccedil;/ta ebedi hayatta  
kalıcı kurtuluşa erecektir. B&ouml;t&ouml;n bu hususları, İslam&rsquo;ın iki temel kaynağı olan  
Kur&rsquo;an ve hadislerin s&ouml;rekli vurguladığını, fakat bununla yetinmediğini, bir aşama  
&ouml;tesine giderek toplumsal hayata dair d&ouml;zenlemeler getirdiğini; yararlı işler, iyilik, huzur  
ve barış yurdu olması y&ouml;n&ouml;yle d&ouml;nyayı, d&ouml;nya hayatını &ouml;nemsediğini  
de biliyoruz. &Ccedil;/&ouml;nk&ouml;, sulh ve s&ouml;kunun sağlandığı, hak ve adaletin  
ger&ccedil;/ekleştiğ&ouml;, insan onurunun korunduğ&ouml; bir d&ouml;nyanın tesisi gerekiyorsa, o zaman,  
insanoğlunun i&ccedil;/ d&ouml;nyasındaki zaaflarını ve işlediğ&ouml; k&ouml;t&ouml;l&ouml;kleri fark  
edip bunları frenleyeceğ&ouml;, eninde sonunda aklın ve erdemin galip geleceğ&ouml; beklentisiyle veya  
k&ouml;t&ouml;lerin zaten ahirette gereken karşılığı g&ouml;receğ&ouml; inancıyla yetinilemez; ilave  
tedbirler ve d&ouml;zenlemeler de gerekir. B&ouml;yle olunca, k&ouml;t&ouml;l&ouml;ğ&ouml;  
geri plana itip iyilerin ve iyiliğ&ouml;n egemenliğini, g&ouml; &ccedil;/l&ouml;n&ouml;n haklılığı yerine  
haklının g&ouml; &ccedil;/l&ouml;l&ouml;ğ&ouml;n&ouml;n sağlayabilmek, ancak ulusal,  
b&ouml;lgesel ve uluslararası &ouml;l&ccedil;/ekte sağlıklı ve sağlam bir d&ouml;nya  
d&ouml;zeninin kurulması ile m&ouml;mk&ouml;n olur. Bu s&ouml;re&ccedil;/te hak ve  
sorumlulukların belirlenmesi, hakların g&ouml;vence altına alınıp ihlallerin &ouml;nlenmesi,  
caydırıcı tedbirlerin alınması elbette gerekecektir. G&ouml;c&ouml; ele ge&ccedil;/iren insanın  
kişisel zaaflarının ortalığı kasıp kavurma tehlikesine karşı ortak aklın ve vicdanın devreye  
girmesine, ahlakın hakemliğ&ouml;ne, hukukun &ouml;st&ouml;n&ouml;l&ouml;ğ&ouml;ne, toplumsal adaletin  
tesisine ve g&ouml; &ccedil;/l&ouml;l bir kamu d&ouml;zenine mutlaka ihtiya&ccedil;/ vardır.  
İslam&rsquo;ın toplumsal hayata ve topluluklar arası ilişkilere m&ouml;dahalesi, bu alandaki emir  
ve tavsiyeleri de nihayetinde b&ouml;yle bir anlam taşır (el-Bakara 2/158,275; &ouml;l-i  
İmr&ouml;n 3/104,110; en-Nis&ouml;l 4/58-59,105-107; el-M&ouml;ide 5/33,38,44-50,90;  
en-N&ouml;r 24/2,4 ; el-Hucur&ouml;t 49/11; el-Haşr 59/7). İslam dininin ana kaynaklarının bizlere  
&ouml;lğ&ouml;rettiğ&ouml; ve yukarıda &ouml;lzetle temas ettiğ&ouml;miz bu teorik &ccedil;/er&ccedil;/eve aslında,  
g&ouml;n&ouml;m&ouml;z d&ouml;nyasında yaşananların, &ccedil;/ekilen acıların,  
d&ouml;k&ouml;len masum kan ve g&ouml;z yaşlarının, &ccedil;/ğ&ouml;neden insanlık onurunun ve hak  
ihlallerinin asıl kaynağının g&ouml;r&ouml;lmesini sağladığı gibi, bu konuda aşırı iyimser ve  
hayalperest olunmasının da &ouml;n&ouml;n&ouml;n kesmektedir. İnsanlık tarihinde yine

insanlardan kaynaklanan b&uuml;y&uuml;k acılar hi&ccedil; eksik olmadı, olmayacak da. Diğer inan&ccedil; ve b&uuml;lge toplumları gibi İslam d&uuml;nyası da tarihinde &ccedil;eşitli travmalar yaşadı. Orta Doğu&rsquo;da yaşadı, End&uuml;l&uuml;s&rsquo;te yaşadı. Bunların tarihteki en yakıcı &uuml;neklerinden biri Moğol İstilasası, diğeri Ha&ccedil;lı Seferleridir. Her ikisinde de, bilhassa Moğol İstilasında k&uuml;lt&uuml;r mirası, k&uuml;lt&uuml;rel hazineler, kitaplar, bilgiler tarumar oldu ve daha &uuml;nemlisi asırları karartan bir &uuml;zg&uuml;ven bunalımı yaşandı. Ha&ccedil;lı Seferleri hem topyek&uuml;n İslam d&uuml;nyasıyla birlikte Doğu Bizans Ortodoksluğuna bir saldırıydı, hem de insanlığın din barışında b&uuml;y&uuml;k yaralar a&ccedil;tı. Bug&uuml;n İslam d&uuml;nyası olarak biz 21. y&uuml;zyılda belki bunlardan daha derin etkileri olan yeni ve b&uuml;y&uuml;k bir kırılma d&ouml;nemi yaşıyoruz. Biz şimdi bunu pek hissedemeyebiliriz, &ccedil;&uuml;nk&uuml; i&ccedil;inde yaşıyoruz. Bir şeyin i&ccedil;inde yaşarsanız, b&uuml;t&uuml;n&uuml; algılamak zor olabilir. Fakat İslam d&uuml;nyasının bir kırılma, bir travma yaşadığı, ciddi bir sarsıntı ge&ccedil;irdiği aşikar. &Ccedil;&uuml;nk&uuml; İslam d&uuml;nyası, İslam medeniyetinin o parlak d&ouml;nemlerindeki bilgi arayışını, d&uuml;ş&uuml;nce ufkunu daha sonra yitirmeye başladı. H&acirc;l&uuml;buki biz İslam&rsquo;n izzetini d&uuml;nyaya sırt d&ouml;nerek değil, d&uuml;nya hayatını kadrince ve amaca uygun şekilde &uuml;nemseyerek, bilgiye, tefekk&uuml;re, hak ve adalete &uuml;nem vererek sağlamıştık. Son birka&ccedil; y&uuml;zyıla ise İslam &uuml;mme'ti bilimde, fende, teknolojide olduk&ccedil;a geri kalarak girdi. S&ouml;m&uuml;rgeler oluştu. Bir&ccedil;ok İslam &uuml;lkesi, gelişmiş &uuml;lkelerin hegemonyası altında buldu kendini ve bunlara karşı bağımsızlık m&uuml;cadeleleri verildi. Bu bağımsızlık m&uuml;cadelelerinde hem iktidar sahipleri, hem de siyasal iktidarlara karşı muhalefet hareketi, kendini din&icirc; s&ouml;ylemle ifade etti ve siyasi s&ouml;ylemle din&icirc; s&ouml;ylem i&ccedil; i&ccedil;e girdi. &Ouml;te yandan ge&ccedil;tiğimiz y&uuml;zyıl, ideolojiler m&uuml;cadelesine sahne oldu ve M&uuml;sl&uuml;manlar da bu ideolojiler karşısında, dinlerini bu ideolojilerle yarışır bir şekilde ifade etme yoluna girdiler. Aklın ve bilginin yerini duygular; &uuml;fkeler, i&ccedil;e kapanmalar, &uuml;tekinin &uuml;zerinden kimlik arayışları almaya başladı. Bu durum h&acirc;liyle din&icirc; anlayışımızı da etkiledi. Biz İslam&rsquo;ı anlarken, anlamaya &ccedil;alışırken hangi duyguların etkisi altında kalıyoruz? Bizim bunu fark etmemiz &ccedil;ok zor. İnsanın kendi bilgi kaynaklarını, algı kaynaklarını, etkisi altında kaldığı şeyleri tahlil etmesi &ccedil;ok zordur. Arap baharının esintilerinin s&uuml;rd&uuml;ğ&uuml; bug&uuml;nlere kadar İslam d&uuml;nyasındaki iktidarların kendi meşruiyetlerini sağlamak i&ccedil;in dini &uuml;nemli bir ara&ccedil; olarak kullanmaları, bir&ccedil;ok totaliter rejimin kendini İslam &uuml;zerinden ifade ederek meşruiyet arayışına girmesi, aynı şekilde muhalefet r&uuml;zgarının da din&icirc; s&ouml;ylemin g&uuml;c&uuml;nden yararlanması, yarının İslam algısı &uuml;zerinde nasıl bir iz bırakacak? Uluslararası stratejilerin boğuştuğu, dışardan ve i&ccedil;erden işgallerin sadece kaynakları değil, geleceğe dair umutları da kuruttuğu Orta Doğu&rsquo;da, din ve mezheplerin, etnik kimliklerin her t&uuml;rl&uuml; baskı ve şiddeti besleyebilecek bir zemine d&ouml;n&uuml;şmesinden sadece M&uuml;sl&uuml;manlar mı zarar g&ouml;recek, onların onuru mu zedelenecek?&nbsp; Bu soruların cevabını şimdiden kestirmek hayli zor. Son y&uuml;zyılda bağımsızlık m&uuml;cadelesi, rejim ve ideolojiler kavgası s&uuml;reciyle birlikte demokrasi ve &uuml;zg&uuml;rl&uuml;k r&uuml;zgarı da İslam d&uuml;nyasında canlı bir g&uuml;ndem maddesi olarak yerleşti. Baskıcı anlayış ve rejimlerden yılmış, onlara karşı m&uuml;cadele etmiş bir d&uuml;nyada demokrasi ve &uuml;zg&uuml;rl&uuml;k, İslam d&uuml;nyası i&ccedil;in adeta can simidi oldu. Bir kısmı zihninde soru işaretleri taşıırken b&uuml;y&uuml;k &ccedil;oğunluklar giderek g&uuml;&ccedil;lenen bir bi&ccedil;imde demokrasiye ve &uuml;zg&uuml;rl&uuml;ğe alabildiğine kucak a&ccedil;tı. &Ccedil;&uuml;nk&uuml; mevcut duruma g&ouml;re demokrasi ve &uuml;zg&uuml;rl&uuml;k ortamının M&uuml;sl&uuml;man birey ve toplum i&ccedil;in daha iyi olacağı varsayıldı. Ancak

sosyal bilimler bize &ccedil;ok y&ouml;n&uuml; d&uuml;ş&uuml;nmeyi, &ccedil;ok alternatifli d&uuml;ş&uuml;nmeyi, bir şeyin sebebini bire indirmenin &ccedil;oğu zaman yetersiz kalacağını, birden fazla noktayı g&ouml;z &ouml;n&uuml;ne almayı &ouml;ğretmektedir. İslam d&uuml;nyası bug&uuml;n de demokrasiye ve &ouml;zg&uuml;rl&uuml;klere duygusal bir atmosfer i&ccedil;erisinde koşturmakta ve koşarken cılız bir d&uuml;zeyde muhtemel sorunları tartışmaktadır. G&uuml;n&uuml;m&uuml;z İslam d&uuml;nyası aydınlarında, Batı&rsquo;nın belli &ouml;l&ccedil;e&uuml;de ge&ccedil;mişinde kalan pozitivizmin etkileri hen&uuml;z canlılığını korumakta. İslam toplumlarının yeni yeni alıştığı liberalizm, kapitalizm ve sek&uuml;lerleşme s&uuml;reci de bireyleri, kendi değerler d&uuml;nyasından, kendi davranış &ccedil;izgisinden dinin etkisini ve m&uuml;dahalesini &ccedil;ıkarmaya ve hayatını &ouml;zg&uuml;rce yaşamaya doğru s&uuml;r&uuml;klemekte; dine bağlılık ise belli şekil ve kalıplara sığınarak hayatiyetini s&uuml;rd&uuml;rme ve &ccedil;alışmakta. Zahir&icirc; dindarlaşma ile batın&icirc; d&uuml;nyevileşmenin at başı seyrettiği bir ortamda asıl hırpalanmanın M&uuml;sl&uuml;man ruhunda, kimliğinde ve bilincinde cereyan ettiğine, en &ccedil;ok da İslam&rsquo;n izzetinde b&uuml;y&uuml;k sarsıntılar yaşandığına ortaklaşa şahit olmaktayız. Sek&uuml;lerleşme, Batı&rsquo;da kiliseye karşı verilen m&uuml;cadelenin sonucunda gelinmiş bir olguydu. Kilisenin hegemonyasına, bilim karşıtı skolastik d&uuml;ş&uuml;ncesine karşı, siyasete m&uuml;dahalesine ve kendi &ccedil;ıkarlarını her şeyin &uuml;zerinde tutan tavrına karşıydı. Batı&rsquo;da bu tepkinin ve arayışın oluşumu uzun bir s&uuml;re&ccedil;tir ve o tepkinin arkasında bir&ccedil;ok şey vardır. Ancak bu tip uzun soluklu kitlesel hareketler, &ccedil;oğu zaman başlangı&ccedil;ta &ouml;ng&ouml;r&uuml;len yerde durmaz, kendi belirlediği y&ouml;nde belli bir s&uuml;re daha devam eder. Nitekim &ldquo;din ve siyasetin birbirinden ayrılması&rdquo; teziyle başlayan s&uuml;re&ccedil;, sonunda din ile hukuku, ahlak ile hukuku da birbirinden iyice ayırıştırıyorsa, o da ciddi bir sorun demektir. &Ccedil;e&uuml;nk&uuml; ahlak, bize başkaları tarafından telkin edilen değil, bizim kendi doğamız olan, bizim insan oluşumuzun &ouml;z&uuml;nde bulunan temel değerdir. Ahlak, kendi tabiatımızdır, kendi asl&icirc; duruşumuzdur. Ahlakı sadece bireysel tercih g&ouml;r&uuml;p toplumsal alanının dışında, siyasetin, dinin, hukukun dışında d&uuml;ş&uuml;nemeyiz. Ahlakın bulunmadığı her şey kuru ve aldatmaca kurallardan ibarettir. Ticarete, siyasete, eğitimde, aile hayatında, dindarlıkta ahlakı yitirsek geriye ruhsuz iskeletten başka bir şey kalmaz. Batı&rsquo;da yaşanan sek&uuml;lerleşme s&uuml;reci, Osmanlı ve Cumhuriyet d&ouml;nemi insanımızı yakından ilgilendirdi ve etkisi altına aldı. Osmanlı, bilimde ve d&uuml;nyevi gelişmede geride kaldığını fark etmeye başlayınca, haklı olarak Batı&rsquo;ya y&ouml;neldi, gen&ccedil; beyinlerini Batı&rsquo;ya g&ouml;nderdi. Ancak iyi niyete ve belli ama&ccedil;lara dayalı olarak başlatılan Batılılaşma ve modernleşme gibi uzun soluklu ve kapsamlı s&uuml;re&ccedil;lerin yol haritasını ve sonucunu ilk m&uuml;teşebbislerin niyetinden &ccedil;ok, o s&uuml;recin kendi mantığı belirler. Nitekim &ouml;yle de oldu; s&uuml;re&ccedil;, rotasını kendisi &ccedil;izdi ve hesapta olmayan gelişmeler oldu. Yeni d&uuml;nyayı okumakta geciken ve eski geleneklerden devraldığı bilgileri tekrar ederek g&ouml;revini yaptığını d&uuml;ş&uuml;nen İslami ilimler, gidişattaki olumsuzluklara &ccedil;e&uuml;z&uuml;m &uuml;retmeyi ve yeni şartlarla y&uuml;zleşerek ayakta kalmayı başaramadı. Bunu başarabilmek i&ccedil;in zihinlerin bu y&uuml;z yılda yaşadığını fark ederek yeni ihtiya&ccedil;lari ve şartları g&ouml;rmesi, bu &ccedil;ağda M&uuml;sl&uuml;manca d&uuml;ş&uuml;nmenin ve davranmanın yollarını tartışması ve bulması gerekiyordu. &Ouml;yle olmadı ve İslami ilimlerin klasik muhtevasıyla, hayatın akış y&uuml;n&uuml; arasındaki makas, modern &ccedil;ağda hayli a&ccedil;ıldı ve insanlar dolaylı bi&ccedil;imde sek&uuml;lerleşmeye/d&uuml;nyevileşmeye sevk edilmiş de oldular. Sonu&ccedil;ta T&uuml;r&uuml;k modernleşmesinin &ouml;nçelikleri, y&ouml;n&uuml;temi ve seyri, modern d&ouml;nem dindarlığının y&ouml;n&uuml;n&uuml; ve tarzını da belirleyici oldu. M&uuml;sl&uuml;man kimliğinde ve bilincindeki hırpalanmadan s&ouml;z

edilecekse bu hususu da dikkate almak gerekir. İslam dünyasında insanlık onurunu inciten görüntülerin ve resmin arka planına gidildiğinde, birden &ccedil;ok &acirc;milin devrede olduğu, sorumluluğu &ouml;tekine yüklemenin de, &ouml;zeleştiri yaparak tek başına &uuml;stlenmenin de yeterli olmayacağı anlaşılmaktadır. Ancak yukarıda temas edilen, &ccedil;oğu uluslararası &ouml;l&ccedil;ekteki gelişmelerin yanı sıra, M&uuml;sl&uuml;manların kendi &ccedil;ocuklarına merhamet eğitimini verme, toplumsal hayatta sosyal adaleti ve gelir dağılımında dengeyi sağlama; eğitim, sağlık, iş ve &ccedil;alışma alanında fırsat ve hak eşitliğini ger&ccedil;ekleştirme, &ccedil;evre ve insan hakkı duyarlılığını &ouml;nceleme, kapsamlı bir ahlak ve ihsan bilincini din&icirc; algı ve eğitimin ayrılmaz par&ccedil;ası görme gibi birbirinden farklı bir&ccedil;ok alanda ciddi zaafiyetler i&ccedil;inde bulunduğunu, bunların her birinin, insanımızın bu d&uuml;nyada onurlu bi&ccedil;imde yaşamasının &ouml;n&uuml;nde engeller oluşturduğunu da ifade etmek gerekir. Şu anda k&uuml;reselleşen bir d&uuml;nyada M&uuml;sl&uuml;manlar, 21. y&uuml;zyılın ger&ccedil;ekleriyle karşılaşmış durumdadır; i&ccedil;inde bulundukları imk&acirc;n ve mahrumiyetleri fark etmeye başladılar. Bu şartlar i&ccedil;inde M&uuml;sl&uuml;manlar, toplumlarında İslami d&uuml;ş&uuml;ncenin ihyasına y&ouml;nelme, İslam ahlakını dindarlık bilincinin (ihsan) ayrılmaz par&ccedil;ası kılma, İslami ilimleri yeniden inşa etme, hak ve adaleti ikame eden hukuki, idari ve siyasi yapıyı tesis etme, merhamet ve sosyal adalet toplumu olma gibi &ccedil;ok y&ouml;n&uuml; ve ağır bir mesuliyetle baş başadır. Bu, Kur&rsquo;anın ifadesiyle &ldquo;hayırlı ve &ouml;n&uuml;mmet&rdquo; olma sorumluluğudur (el-Bakara 2/143; &Acirc;l-i İmr&acirc;n 3/104, 110). İnsanımızın onurunu korumanın yolu da herh&acirc;ide budur.

[İslam ve Hayat, Güncel Vaaz ve Hutbeler](#)